

πόρου πώς σ' άφ'η μου τή μελέτη, διό θα βρής σπουδαίους ύβρεις», παρά θα δής και λογική και πάθος, άφου τάχα φαίλα με τής καρδιάς μου τόν πόνο, και πρέπει με κάποιο σίβας να τή ελέπη κανείς τά δυό άφτά, τή λογική και τή πάθος, γιατί δεν είναι πράματα τής νουήνας, όπως είναι οι παράδες του έμπορου μας, ίσως και τή καρδιά του.

Μά τότε, θα μου πη ο αδερφός μου ποιος ξέρει; μπορεί ο έμπορός μας να είναι και χιώτης—γιατί προσωπικά; Και σ' άφτό του τή ρώτημα θάπαντήσω. Είναι προσωπικά και προσωπικά. Τά προσωπικά τά πιά γνωστά στην Ελλάδα είναι σάν πολεμικές μάχες, όχι τάχατες επειδή και δεν τήν άγαπάς, μά επειδή δεν άγαπάς τή πρόσωπο, πού τή διαφεντέβει. Έχει όμως άλλα προσωπικά, κι άφτά είναι να μην άγαπάς τή πρόσωπο, σά μιλάς τήν ιδέα πού τή διαφεντέβει τή πρόσωπο αυτό. Τότε, χτυπώντας; τή πρόσωπο, δέ χτυπάς τή πρόσωπο μονάχα, χτυπάς όσους έχουν τήν ίδια τήν ιδέα, γιατί κάποτε τυχαίνει κι άλλα πρόσωπα, καθώς του έμπορου μας τή πρόσωπο λόγω χάρη, να κρύβονται πίσω από κανένα πρόσωπο πού σημαντική, κ' ένας νάντιπρωτόπης και τούς άλλους.

Νά σάς πω τήν αλήθεια, έμεινα μήτε τά πρώτα προσωπικά μου άρσενια, μήτε τή δέστερα. Μά στην Ελλάδα είναι ελπίδα άδύνατο να χτυπήσει κανείς τήν ιδέα δίχως να χτυπήσει μαζί και τή πρόσωπο. Δέ θα κατολάθουνε. Θέλετε τήν απόδειξη; Νά σάς τή δώσω, τρανή. Όσα είπα στά πέντε μου άρθρα για τή Σύλλαγο, τά είπα τουλάχιστο σέ πεντέξη άλλα μου άρθρα—τόρξ πού τάχω μαζωμένα όλα σ' ένα βιβλίο, έρχομαι τά βλέπει ο καθένας—τά πιά σπουδαία λοιπόν, τήν ιδέα καθαρή και τήν ουσία, τή ζήτηση, όποιος θέλει θα τή δή στή μελέτη μου, ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΑ*. Ποιός τή διάβασε; Κανένας! Κι ως τόσο τάλεγα εκεί πολύ πρόνοια, πολύ ήσυχα, ζητούσα τή κατέκταση. Σ' άφτά δεν πρόσθεξε μήτε χιώτης μήτε Άθηνάιος. Γιατί; Γιατί προσωπικά δεν είχε! Και θέλετε να σάς δώσω απόδειξη ακόμα πού τρανή; Ήδη πώς τώρα θα προσέξουνε ως και στή μελέτη άφ'η πού σάς λέω και πού τόρξ δεν τή παρατήρησε κανείς. Γιατί; Γιατί, δίχως να βάλω τίποτε προσωπικό, έβαλα μέσα δυό τρία πρόσωπα, δυό τρία όνόματα. Νάβω τους έννοις τ' αιώνας με τόν Πρόεδρό τους, δέ θα φτάνανε χίλια αντίτυπα. Θά χρυσόπυλινταν τή βιβλίο.

Ηγάτω τή πρόσωπο, σάν άργύριον να καταλαβαίνουν τίς ιδέες.

24 τοῦ Σεπτεμβρίου, 1901.

ΓΥΝΑΙΚΗ

ΚΛΕΙΣΜΕΝΟ ΓΡΑΜΜΑ

(Στὸν κ. Πιερ Μωρεά: Γράμμα «Κοιτάς», ἐν ταύτῃ).

Φίλτατε.

Μεταξύ μας νά τή πούμε. Έδιαβάσαμε τή άνοιχτή γράμμα πού δημοσίευσες στό τελευταίο φυλλάδιο τής υπερεγκριτωτάτης «Κριτικής» και θαυμάστικαμε γιά τή τούπη σου. Μιλάς γιά άσυνειδησία, γιά άτομικό σύμφερο, γιά ψευτιά, γιά ελαφρομυαλία—και γιά τί πράγμα δεν μιλάς, καλόνιχε!—και μέχρι διακρίνουν συγκινηθίκαμε! Χαρά στην παλληκαριά σου, να τή ποφασίσες να ύτοπισα καλώς φέρει! Τόση παλληκαριά, να σου πούμε τήν αλήθεια, από σένα δεν τήν περιμέναμε!

Ξεχωρίζεις δυό είδων γιγάρους στό σοφό γράμμα σου. Τούς γιγάρους πού φορούνε τήν λεοντή, και τούς γιγάρους πού δεν τήν φορούνε παρά βγαίνουν έξω με τή ιδία τή γιγάρου τμήρι τους. Στην πρώτη τάξη κατατάσσεις τή «Νουμά» με τούς συνεργάτες του.—Σπολλάττεις. Στή δεύτερη μένεις ή αφεντιά σου, με τούς δικούς σου συνεργάτες και υποδοχείς. Αυτό δέ, άφ'η τ' όμολογείς, σου δίνει κάθε δικαίωμα να ποζάρης—και για τί δεν ποζάρεις μουσιού Πιέρ; γιά είλικρινής και εύσυνειδήτους.

Φοβερίζεις πώς «θα τή ξαναπούμε». Νά τή ξαναπούμε, αφέντη μου, όποτε θέλεις. Στους όρισμούς σου.

Επί τού παρόντος πιάς αυτό τή κλεισμένο γράμμα πού σου στέλνουμε με τήν πεποίθηση πώς δεν θα τάνοιξης κι αυτό και δεν θα τή διαβήσης στους φίλους σου.

Προσβυτάται δούλο σου
ΟΙ ΚΟΥΚΟΙ ΤΟΥ «ΝΟΤΜΑ»

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΕΜΒΡΑΙ

Ο ΗΛΙΟΣ ΛΥΟΝΕΙ

Άγωνίζονται τά δέντρα να ρίζουν κάποιον έσται στους κουραμένους πού κάθονται κάτω με κατεβυσμένα τά καπέλα. Νά τούς φυλάζουν άγωνίζονται από τίς καρτερές άντινες πού μεσημεριάτικου τού «Ηλιου και σόν άγών άπάνου, σουδν-

τα, σάν να προσκαλούν τή πούλια στην πρασιναδά και σόν άέρα των κλαριών να τραγουδήσουν... Ω τά πούλια να τραγουδήσουν προσκαλούν!.. Ζητάνε τούς καλούς συμπολαιμιάδες τή δημιουργία του Ισκιου και τής δροσιάς!..

Να δ' δραγάτης των άμπελιών δ' αλίνος, πού άδιάκοπα—γυρίζοντας άπ' τήν άρχή στο τέλος κι από τή τέλος στην άρχή—φυλάει, έχει κήφει τις μαγικότερες κλάρες πούβαν γέραις πού στην κορμή του δέντρου, γιά νάβουν τά νέα φωντάκια και μέσ' άπ' τις χαρμάδες πούκαμαν οι κορμένες παλές κλάρες, ρίζωνταν κάτω έλοπύριους δ' Ηλιος και ζεμάτιζε τή κουρασμένα πλάσματα κάτω στή Γ' πούβανε από τή ζέστη... Και τού κακού γδύνονταν ολάκεροι οι καφεροί με τήν έλπίδα ν' άνασάνουν... γδύνονταν γιά δ' δροσιότητα κα τόσο περισσότερο τούς έβηνε ο ήλιος, γελώντας; ο μεγάλος σαρκαστής των άδυναμιών—περισσότερο τούς έβηνε!—

Και κινούσαν άλλοι τά μαντήλια τους κι' άλλοι τά καπέλα τους γιά να κάμουν τήν ρέμα τ' άέριου, με τού κακού! γιάτ' έφερναν στά κατακόκκινα μάγουλα τή φωτιά...

Τίποτε δέ σταματούσε τή ζέση του χαματινού πλάσματος πού τόχε αλαλάσει ή με γάλη πόρα. «Ω! τή δυστυχισμένη τήν ανθρωπότητα πού ζεματίζεται όσο περισσότερο γυμνώνεται κι' όσο περισσότερο θέλει να δροσιστεί!..

Νά ήσασ' όλοι πούλια να πέταγαν στά κλαριά του φηλού δέντρου!..

Μ' άφου δεν είχε, γιατί ζήτάνε τή δροσιά πού δεν είχε γι' αυτούς!;

Και περιμένουν τή παρστική αυτή πλάσμα να άφήσουν γιά τά παιδιά τους τουλάχιστον τή όραμα των νέων φωντανιών των δροσιών και των Ισκιων—πού τά λένε: πράγματα πού μέλνουντο—χωρίς να νοιώθουνε πώς κι' αυτό είχε χαμής; πώς τά νέα φωντάκια θάβγουν από τής παλές τις ρίζες και πώς τή γέραςμα δέ θα τζαματίζει, ρίζωντας τις παλές κλάρες!..

Και δέ νοιώθουνε πώς και τά νέα τά φωντάκια θα τά σπάζει μέσα στις φλέβες δ' σάρακα; ο παλός!..

«Ω! ο έγωισμός των άνώφελων διαβώντων πού άλλα όνειρεύονται κι' άλλα έτοιμαζόνε—δεν γ' όνο ν' ας—με τή κοίραμά τους!..

Τάχα δεν ξέρουν πώς όλο τή κλονιάζον των κορμιών δέ σημαίνει τίποτε κι' είνε άφρησις; τίς

καθώς κάνουν πολλοί άλλοι γι' άλλα πράματα. Διχώνοντας κι' δέ παθαίνουμε και τί παθαίνουμε σάν πολλοί μας; Ζητάς; κιόλας πώς τά σχολεία μας θά γίνουν έννοις μας, σχολεία και πού θα τή κατολάθουν άφτόν.

Ο Μένος ο φιλήσας, σόν ήρωας και σοφός του πρόλογο στή «Γραμματική τής Ρωμαϊκής γλώσσας», έχει πού κάνει λόγο γιά τούς δασκάλους μας, πού τούς έχει ναρκωμένους με φόβη και δυσκολογία τρέφει άρρώστια, ο προγονισμός, λέει γιά τή Φωτιάδη, τή σχολούα.

«Βρήκαμε όσάσος μέσ' στην Πολή ένας άφρωπος, πού τή νουίσε δ' άφτά τή πράματα κατάρκω. Ένας πού τιμάει τή έννοις με τή πνεύμα του και με τή μάθησή του. ο Φ. Φωτιάδης, ο γιατρός και θέλησε να τή πει, να τή φωνάξει, να τή διδάξει, να τή αποδέξει, πώς όσο ύποστηρίζουμε γιά γλώσσα του σχολείου τήν καθαρεύουσα, παιδεία ρωμαϊκή δεν μπορεί να ύπάρξει και να μη χανόμεσται. Και τί όμορρα πού τή πει, και τί όμορρα πού τή έπείθει; και λογικά κ' επιστημονικά, κι' έμπειρικά; μήνε έγραφε μέσ' σόν «Ταχυδρόμο», άμ' ποιός τήν έννοις; Οι δασκάλους τόν πήραν μπρός και τόν πολεμούσαν δίχως να κατολάθουν τί έλεγε; γιατί σάν τήν καταλαβαίνει, θα νερπαστούν και πού δ' είναι ένάντια του.»

Τό βιβλίο τού κ. Φωτιάδη πρέπει να διαβαστεί καλά, πρέπει να μελετηθεί. Οι δασκάλους προπέναν, αν ήγαπουν τήν πατρίδα τους και θέλουν τή καλή της, πρέπει να τή

σπουδάζουν και να ίδουν πώς σωστά πράματα γράζονταν και μέσος γιά τή σχολεία μας, γιά τήν παιδεία των παιδιών μας. Α δ' φοβούμενος μήπως περάσει τή μετριοφροσύνη τού Κ. Φωτιάδη, δέ τού πρότεινα δ' να πει βιβλίο του και με μεγάλα γράμματα ναβάζε τή λόγια του Κάλβου:

ὅπερ πατρίδος πρόκειται:

ὅσους ἰγώνας.

Δέ θα πη πώς και ολόκληρος από φιλοπατρία, εκείνος πού φροντίζει γιά τήν έννοις εκπαιδεία, και γιά τή έννοις γλώσσα;

Ο Ιταλός Pasquale Villari, σέ κάποιο λόγο πούβγαλε δ' α, και πέντε χρόνια, σόν σύλλογο Dante Alighieri, λέει πολύ όρατα πώς: «pensare alla lingua e diffonderla, vuol dire pensare alla patria, promuovere la prosperità e gli alti destini». Κι ο κ. Φωτιάδης φροντίζει γιά τή γλώσσα, φροντίζει γιά τήν πατρίδα; γιατί σάν άτίωμα μου φαίνεται τή «pensare alla lingua, vuol dire pensare alla patria», πού λέει ο Villari.

Ναι και τί μέ λέει ο Κ. Φωτιάδης σόν πρόλογο του βιβλίου του:

«...γράφω γιά τή λαό, γιά τή νέο, και γιά τή νύ, γιά τή κητέρα, γιά τόν πατέρα, γιά τά παιδιά. Έρχο-

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ 3

ΔΑΦΝΕ ΠΑΝΤΑΖΗ

ΜΑΛΛΙΑΡΟΣ ΚΑΙ ΜΑΛΛΙΑΡΟΙ

«Αλήθεια τή όραία πράματα πούγαφε ο Φωτιάδης. Πόσα σωστά δέ λέει μες στά γράμματα πούττειλε σόν «Ταχυδρόμο», και πού δημοσιεύτηκαν άργότερα σέ βιβλίο, («Τό γλωσσικόν ζήτημα κι' ή Έκπαιδευτική μας άναγέννησις») κ' έναν πολύ όρατο Πρόλογο;

Ο κ. Φωτιάδης είδε, και κατ'άδωξ πολύ βαθιά, πώς στά σχολεία μας δέ μαθαίνουμε τίποτα. Λυπήθηκε κατάκαρτα γιά τή στρίβωμα πού παθαίνουνε στά σχολεία τά ρωμαϊκότα, και όληνη, μ' έλη του τήν άγάπη, μ' έλη του τή φιλοπατρία, να βοή τή ρέκα του κακού, να μάθει πώς θα τή ελαιορύθουμε. Δέ όληνη να πη λόγια έσά. Δέ όλη νάσε περιγράφη μονάχα τά γέλια τήν σχολείω μας,